

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sermo De Poenitentia P. Martini Lvther Avgvstiniani Vuittenbergensis

Luther, Martin

Vuittenburgij, 1518

VD16 L 6012

[Text]

urn:nbn:de:hbz:466:1-32308

SERMO DE PÖENITENTIA. P. MAR-
tini Lutner Augustiniani Vuittenbergen.

¶ E indulgentiis sæpe locutus sum vobis : donec id
meruerim / ut hæreticus accuser : ut aut rem ipsam
teneatis : possitisq; uosipsi cū illis conferre / ecce p/
cedam iuxta eorū sententiā, nisi ubi locus fuerit mea in-
terferendi. Igitur eorū sententiā : Pœnitentiā diuidit
in tres partes : quæ sūt. Contritio, Cōfessio, Satisfactio.
PRIMA, Contritio (sic em̄ cœpit uocari uera pœnitentiā
interior) duplici uia paratur. Primo per discussionē / col-
lectionē / detestationē peccatorū. qua quis (ut dicūt) re-
cogitat annos suos in amaritudine animæ suæ / ponde-
rando peccatorū grauitatē, damnū, fœditatē, multitudinē :
deinde amissionē æternæ beatitudinis, ac æternæ dam-
nationis acquisitionē & alia quæ possunt tristitiā & do-
lorem excitare. Hæc aut contritio facit hypocritam / imo
magis peccatorem : quia solum timere præcepti, & dolore
damni id facit. Et tales oēs indigne absoluntur & cōmu-
nicantur, Et si libere deberent (remoto præcepto & minis
pœnarū) confiteri : certe dicerent sibi non displicere eam
uitam præritam, quā sic coguntur displicere / confiteri, imo
quo magis timore pœnitentiæ, & dolore dampni sic cōteruntur :
nō aut uolunt / odisse. Siquidem lex & cognitio peccati /
magis abundare facit peccatū : ut Aplūs ait Roma : v.
Et hæc est illa contritio / quā ipsi uocāt extra charitatem
non meritoriā, Alii uocant attritionē proxime disponen-
tem ad contritionē / Sic em̄ ipsi opinantur : quā opinionē
errorem ego iudico : Secundo paratur / per intuitū &
contemplationē speciosissimæ iustitiæ : qua quis in pul-
chritudine & specie iustitiæ meditatus / in eam ardescit,
& rapitur / incipitq; cū Salomone fieri amator sapientiæ,
cuius pulchritudinē uiderat. Hæc facit uere pœnitentē /
quā amore iustitiæ id facit, & hii sunt digni absolutiōe,
exēpli grā. Si quis pœnitere de luxuria, nō incipias nume-
rare uitiā / fœditates / damna eius. Nam hæc non diu tibi
durabunt, quū sit uolenta cōtritio ex ueritate facta : Sed
intende in spetie castitatis / atq; ad cōmoda ei⁹ pulcher-
rime, ut ipsa tibi intime placeat, sic de omnibus aliis virtu-

tibus. Sed hic regula talis notanda est q̄ intuitus virtutū
fit dupliciter. Abstractiue seu p̄ se, & sic carnalē hominē
parū mouent: quo mō traditur per verbum p̄dicationis:
sic em̄ nō nisi speculatiue uidetur. Cōcretiue siue per
aliud. hoc est (exēpli gr̄a) ut intuearis homines / qui tali
virtute lucent: quoq; oīm speculū primum est Christus /
deinde sancti in cælo, verum rudem & incipientē maxie
mouent, exempla p̄sentia & sui sæculi. Ideo uirginitatē
in uirginibus & innocentibus pueris intuere / usq; dum
gemas / a facie pulchritudinis eius. Sic castitatē / charita-
tem / patientiā / reliqua; q; oēs. Sic em̄, B. Anselmus do-
cet ascendere ad amorē dei ex amorē hōis boni. Sic B.
Augustinus suā cōtritiōnē hāuit ex intuitu illoꝝ, quos
ex Pontiano audiuit, & ipse cōsuetur ecclesiā sibi osten-
disse plenis manibus exēpla uirginū & cōtinentiū / & sic
odore illo optio allectū. Sic & Ap̄lūs se esse bonū odorē
aliis in uitā / aliis in mortē. Signū est em̄ ueræ cōtritiōis /
si inspecto homine / casto / humili / benigno / suspires ex
corde, quia nō es talis. Sic & ecclesia orat: ut deus nos
per exēpla sanctorū suoz restauret. Et B. August: li: viii.
confess: ps. cxix. sic exponit. Sagittę potentis acute cum
carbonibus vastatoribus. sagittas interpretans uerba / uir-
tutes p̄dicantia ad abstractiuā cōgnitiōnē / & carbones
vastatores. exempla sanctorū / vastantia oēm linguā do-
losam / imo malā cupiditatē. Sic admirabili sapientia dei
fit. ut nullus sibi bene uiuat. Et sapius fit: ut boni aliis p̄-
sint / dum nesciunt imo fere semp̄ nesciūt: quia dū ince-
dunt simpliciter: alii eoz uerbis & uita mouentur miro
affectu. Deniq; & pueri infantes / ita nobis uiuunt ut no-
bis innocentię speciē suauissime cōmendent / atq; ad pœ-
nitentiā puocent. Sunt em̄ uiua monitoria. Nō ē itaq; q̄
quereris tibi deesse virtutū exempla uiua, pueros intēde,
sicut Christus docuit / exhibens paruulū discipulis suis.
Hęc est poenitētia iucunda / uera / stabilis / & ex spū nata.
Ratio oīm p̄dictoz est. Impossibile ē ut odias aliqd uero
odio & p̄fecto: cuius cōtrariū nō prius dilexeris. Amor
semp̄ ē prior odio & odiū natura & spōre fluit ex amore,
& sic nascit̄ zelus qui ē iratus amor (.i. odiū mali p̄pter
bonū) sic odium peccati & detestatio uitę p̄teritę / nulla
cura / nullo labore q̄sita / ueniunt sua sponte. Alioquin p̄-

uerissimo ordine & nunq̄ pfuturo studio querit amor
iusticiæ / per odium peccati: imo machina desperationis
& deiciendi animi e talis peruersitas. Pœnitentia em̄ debet
esse dulcis / & ex dulcedine in iram descendere / ad odiũ
peccati. Amor em̄ e vinculu perpetuũ: quia uoluntariũ /
odiũ / pale: quia violentũ: Igitur persuade hõĩ primũ ut
diligat iusticiã / & sine magisterio tuo cõteretur de pctõ;
diligat Christũ / & statim lui pdigus odiet seipm̄. Sic ps
xliiii. Dilexisti iusticiã & odisti iniquitatem. prius inquit
dilexisti iusticiã: & sic odisti iniquitatẽ &c.

¶ Corollarium.

Plus tibi discutendũ est confessuro / quantũ diligas iu/
sticiã q̄ quantũ odias peccatũ: multoq; maiore imo solo
hoc labore tibi cogita dũ est. Quomõ futurã uitã agas
bonã: q̄ quõ deseras aut odias p̄teritã malã? Verissimum
ẽ em̄ puerbiũ. & om̄i doctria de cõtritiõib⁹ hucusq; data
prestãtius. Quo d̄r̄ teu: Nymmer thun die hochste puf;
Optima pœnitentia noua uita. Sicut & Aplũs sonat ad
Gala: vi. In Christo neq; crucifisio / neq; p̄putiũ aliquid
ualet: sed noua creatura. Proinde confessurus id potissi/
mũ & añ om̄ia tecũ cogita / quid faceres / si nõ esset p̄cõ /
ceptũ cõfiterendi: si nulla esset quadragesima: si nulli con/
fiterentur / si nullus esset pudor / sed oĩs oĩm plenaq; li/
bertas. An etiã sic uelles confiteri / contẽri / pœnitere / q̄
si te nõ ita inuenis / iam scito te nõ ex amore iusticiã: sed
cõsuetudine & timore p̄cepti pœnitere / atq; malle sequi
turbã / si oĩbus liceret nõ pœnitere. Si aut uelles (etiam si
nullus pœniteret / cõfiteretur / cõtereretur / atq; adeo si to
tus mundus aliter ageret) nec p̄cepti habira rõne: pœni/
tere / sed amore nouã uitã & meliõrĩs / iam uese penites.
Ecce hoc est qd̄ illi solent dicere / q̄ contritio in charitate
factã facit remitti peccata. Quod uerbũ nescio / si oēs in/
telligunt qui tan frequenter ipm̄ in ore uersant. hoc scio
obscurissimũ esse / nec a me aliquĩ intellectũ. Hic uero
Inuenies (si nõ uis mentiri) te non esse talem / sed potius
uelles ut prior uita liceret / quia sentis te oĩno adhuc in/
clinari ad uitã priorem. Sic em̄ & B. Aug: cõfiteretur in cõ
tritione sua se fuisse sollicitatũ de uita p̄terita / imo si recte
perpendas hec dicta / facile dices / nullũ hominem esse in
mũdo / qui hã cõtritionẽ habeat / uel saltẽ paucissimos.
Et de me ipõ cõfiteor similia oĩno. Et si uere ac libere ue /

lis confiteri, remoto deo, præcepto / pœna / gudio / sclo
dices. Si nullus esset deus / nullus infernus / certe uix pœ
niterẽ. Scio inq̄ talẽ esse tuã cogitationẽ. q̄libet foris cõ
tritionẽ ostẽdas. Quid ergo hic faciemus? Oporter nos
esse tales: & nõ possumus esse tales, omnes ergo damnabi
mur? Absit. Sed respondeamus.

Oporteret. vt cognito te tali / nõ neges te talem, Sed in an
gulũ uadas & iuxta consiliũ Christi, in abscondito ores
patrẽ tuũ in cœlis: Dicens sine fictione. Ecce optie deus /
pœnitendũ mihi p̄cipis, sed talis sum ego miser, q̄ sentio
me nolle: neq; posse: quare tuis p̄stratus pedib⁹ oro mi
sericordiã & gr̄am: fac pœnitẽtẽ: quẽ iubes pœnitere: Et
sic cũ. B. Aug: ores. Dñe da quod iubes: & iube qđ uis.
Et cũ ecclesia. & cor pœnitens tribue. Hec inq̄ oĩo & ag
nitio atq; cõfessio impœnitentiã tuã (si ficta non fuerit)
eoĩpo faciet, ut deus te pœnitentẽ uerum reputer: & licet
multũ adhuc sentias te ad malũ inclinãtũ / nolĩ timere.
Hęc confessio & oĩo faciet ut Ch̄us suppleat de suo, qđ
deest de tuo. Atq; ut hanc oĩoner tias / nõ te retrahat
indignitas & impuritas tua / acce... cõfidenter: Quia si
nõ ante uis oras deũ (ut multi stultissime agũt) q̄ fueris
mũd⁹ / nõ q̄ orabis. Et crede firmiter. Qui dedit tibi hãc
tui cognitionẽ peccati (te non rogante) dabit etiã gr̄am
oranti, imo ideo dedit cognitionẽ peccati & iusticiã / ut
rogares gr̄am. Sic. B. Aug: cũ Aplõ dicit per legem cog
nitio peccati: ut gr̄a donetur / & impetret. Accipe simile,
Gentiles olim idola sua rogabãt: & fiebat qđ petebãt. Et
auarus cõfidit in diuicias suas: & fit sicut uult, q̄tomagis
ille uerus & bonus deus nõ sinit se frustra rogari & in se
confidi.

Corol: i.

Contritio uera non est ex nobis: sed ex gr̄a dei. ideo de
sperandũ de nobis & ad misericordiã eius cõfugiendũ.

¶ Corollarĩ, II,

Contritio incipit in pœnitente: sed nõ cessat per totã ui
tam usq; ad mortẽ: & nõ (ut multi putant) durat p̄ horã
confessionis dũtaxat. Ecce sic habes: q̄ nõ intelligas qđ
illi dicũt. oportere pœnitere in charitate / & cũ bono p̄
posito: quantũ deus auxiliũ gr̄a dederit.

Nullus debet sacerdoti rñdere se eẽ cõtritũ: nec sacerdos
requirere, nisi qđ potest dicere, Nescio an sim contritus.

A iiii

Rogo tñ dñm atq; confido me sua gratia contritum &
quortidie magis: oterendū. Hæc de prima parte.
SECUNDA pars est confessio sacramentalis: & hic duo
sunt notanda. Primum: ut nullo modo p̄sumas confiteri
peccata venialia: sed nec om̄ia mortalia: quia impossibile
est ut om̄ia mortalia cognoscas. Ad impossibile aut̄ n̄o
obligatur. Vnde in primitiua ecclesia solū manifesta mor-
talia cōfitebatur ut patet. i. Corin: v. Si quis inter uos ē
fornicator aut avarus / aut idolatra / aut maledicus / aut
ebriofus, aut rapax. cū huiusmōi nec cibū sumere. Et illd
Gala: v. Manifesta sunt opa carnis &c. vnde multi confi-
tentur: in quinque sensibus. septe donis, lepre sacramētis
octo beatitudinib⁹. & aliis multis distinctiōib⁹ pctōg:
uelut id curantes: ut nullū peccatū nō confiteantur: quū
tñ iter ea quāq; nullū uel vix veniale sit peccatū: & fatigāt
frustra facēt dotē / perduntq; tēp̄as / ac aliis sunt impedi-
mento. Ideo duplici sis confitendi mō instructus. Vno
quo sacerdoti om̄ia manifeste mortalia confitearis / quā
difficile sit discerni mortalia a venialibus: nisi sint in ope
manifesto / aut euidenti consensu cordis: ut maledictio /
furtū / homicidiū / luxuria / detractio / ira, amaritudo &c.
Alio quo deo confitearis reliqua oīa / imo cū. B. Iob. di-
cas uerebar oīa opa mea: sciens quā nō parcis delinquēti
Et ps. xviii. Delicta q̄s intelligit: ab occultis meis mūda
me dñe. Nam nulla sunt opa n̄ra etiā bona / quin sint pec-
cata damnabilia: si deus in iudiciū intret nobiscū. Sic di-
cit ps. cxliiii. Non intres in iudiciū cū seruo tuo: quia nō
iustificabit̄ i cōspectu tuo oīs uiuēs. Itē. Oīs homo mē-
dax &c. sola uerō ista confessione humili & orōne nobis
ignoscuntur & fiunt meritoria. Vnde & iussit nobis ut
oremus. Dimitte nobis debita n̄ra: Quocirca dū uolu-
mus om̄ia pure confiteri, nihil aliud facimus. q̄ q; mise-
ricordiæ dei nihil uolumus relinquere ignoscendū: nec
confidēre in eū, sed in confessionē n̄ram cupimus: ac p̄
hoc uolumus securi esse: nec iudiciū eius timere: quū tñ
ei sit beneplacitū sup timentes eū: & in eis / qui sperant
sup misericordiā ei⁹. Hæc ideo dixi: ut sitis p̄moniti atq;
p̄muniti in hora mortis, ubi diabolus non solū mortalia
occulta opponet & magnificabit: sed ex venialibus, imo
ex bonis opibus faciet. nō nisi horrenda peccata: & torā
uitā / perditissimā ac damnabilē ostendet: ut scias qd̄ fi: 2

cias. scz ne tunc dicas. Heu utinā essem cōfessus, aut cps
habere cōfiteādi: ne forte desperes, qđ ipse cupit, sed cōfide
& dicas. Scio qđ oīs uita mea est damnabilis: si iudicetur:
sed dñs iussit: nōn in mea uita: sed in sua misericordia cō
fidere sicut ait. Confide fili: remittuntur tibi peccata tua.
ps. lxiij. Qm̄ melior est misericordia tua sup uitas. Sic em̄
b. Bern: Quū aliqui mori se crederet, perdidit tēpus meū:
quia perdere uixi, nec habeo: nisi qđ cor contritum & hu/
miliatū deus nō despiciet. Sic sic timor iudicii humilia/
bit te: sed spes misericordiæ exaltabit humiliatum.
Secundū uide ne illo modo te cōfidas absolui ppter tuā
contritionē. Sic em̄ super te & tua opa cōfides. i. pessime
psumes: sed ppter uerbū Christi: qui dixit Petro. Quod
cūq; solueris super terrā / solutum erit & in cælis. Hic inq̄
confide: si sacerdotis obrinueris solutionē & crede for/
titer te absolutū / & absolutus uere eris: quia ille nō mē/
titur / quicquid sit de tua contritione. Nā si nō crederes:
sententiæ p̄nunciata p̄ te a deo qui mentiri nō potest:
ac sic te ueracē & ipm̄ mendacē faceres. Nā sententiā illa
d̄ esse rata & certa: ideo multo magis tibi hic uidentū:
quō nihil huic fidei desit: q̄ ceteris oībus: Imo esto p̄ im/
possibile qđ cōfessus nō sit contritus, aut sacerdos non
serio. sed ideo absoluat. Si tamē credat sese absolutū / ve/
rissime ē absolutus: Tanta res ē fides: & tam potēs uerbū
Christi. Damnabuntur itaq; qui nolunt cōfidere sese ab/
solutos / donec certi sint se satis contritos: Et super ha/
renam / non super petram uolunt dōmum conscientiæ
suæ ædificare. Sic legitur in ecclesiastica historia. q. B.
Athanasius ludēs cū pueris baptizauit eos, sicut uiderat
fieri a sacerdotibus & baptizatos iudicauit. b. Alexander
epus. Itē quidā mimus illudens baptizari uoluit ad pla/
cendū impatori / & inter ludendū uiso angelo cū libro
credidit & eo ip̄o ludicro baptismo uer̄ est baptizatus.
Quare plus est a cōfiteute requirēdū: an credat sese ab/
solui. q̄ an sit uere contritus, sicut Christus a cæcis quæ/
sruit. Creditis me posse uobis hoc facere? Et merito, quia
contritio nūq̄ est uera satis, qđ si esset uera / nō ē tñ certa:
& si esset certa: nō tñ esset satis. Fides aut̄ & uerbū Chri
sunt uerissima / certissima / sufficiētissima. Ruit ergo

hic error. Horū qui dicunt, q̄ sacramenta nouæ legis sic
sunt efficacia gr̄æ signa, q̄ si quis etiā nō sit contritus, sed
attritus, mō nō ponat obicem actualis peccati uel p̄po-
siti mali, gr̄am cōsequatur. Ego aut̄ dico tibi, q̄ si etiā
contritus accesseris, & nō credideris in absolutionē: sūt
tibi sacramenta in mortē & damnationē, Fides em̄ ne-
cessaria ē, quātominus attritio, uel nō positio obicis suf-
ficit. Deniq̄ talis nullus est in mundo, qui nō ponat obi-
cem: nisi solus is / qui credit. Cum sola fides iustificet, &
accidentem ad deū oporteat credere. Verissimū ē enim
dictū illud cōe, nō sacramentū, sed fides sacramēti iusti-
ficat. Et. B. Aug. Abluit sacramentū / nō quia fit / sed q̄
creditur. Quod si sacramentū nō iustificat / sed fides sa-
cramenti: quātominus contritio / aut non positio obicis
iustificat, sed fides &c. At hic tum quāstio resurget,
Quō ergo differūt sacramentū ve: & nō: leg. Si hæc æque
nō dant gr̄am sicut illa, Hæc ad aliud pertinet tēpus. Sa-
tis sit q̄ sacramēta nouæ legis sūt efficacia signa gr̄æ / si
credis, & nō amplius. Hæc de secunda parte.
TERCIA est Satisfactio de qua quidā nihil legit in scrip-
turis. Dicunt tñ eā duobus modis fieri. Vnō mō per im-
pletionē opm̄ q̄ sunt eleemosina, ieiunia, orōnes. Alio
per indulgentias, Sed h̄c his habetis vulgarem sermonē
nuper impressum, ideo ad p̄s omitto, lege ibidem.

¶ Impressum Vuitenburgij per Ioannem Grunenberg,
ANNO dñi, M, D, XVIII,

